

YÖNETİCİ ÖZETİ

Daha İyi Yargı Derneği, siyaseten tarafsız bir düşünce kuruluşudur. Derneğin amacı; yargının yerel ve uluslararası sorunlarına evrensel kabul gören çözümler geliştirmek suretiyle Türkiye’de hukukun üstünlüğünü geliştirmektir.

Yargının verimliliği, hesapverirliği ve bağımsızlığı; her ülkede, ülkelerin kültürel, tarihi ve sosyal dinamiklerine göre değişen derecelerde kusurludur ve geliştirmeye muhtaçtır. Genel olarak yargıya yönelik eleştiriler, yargının, hizmet üretiminde yetersiz olması, şeffaf ve hesapverir olmaması; buna karşılık hizmeti için tanınan ayrıcalıklardan haksız yararlanan imtiyazlı bir zümre haline gelmiş olması şeklinde özetlenebilir. Bu kusurlar hukukun üstünlüğünü aksatır; demokrasileri kusurlu hale getirirler.

Bu ortak sorunların pek çoğu Türk yargı sistemi için de geçerlidir.

Toplumun yargıyı savunmayı tersine siyasilere hedef göstermesinin temel sebebi yargının ihtiyaca yeterli ve kaliteli hizmet üretmeyerek toplumun itimadını kaybetmesidir. Özellikle liberal demokrasiye geçiş sürecinde olan ülkelerde popüler liderlerin halkın isteği doğrultusunda yargının nor-

mal işlevini daha da kısıtlaması hizmetlerini daha da kötüleşmesine, yargının daha da istenmez olmasına yol açan bir kısır döngü yaratır. Demokrasileri otokrasi batağına çeken bu kısır döngü, yargıyı verimli, tam bağımsız fakat ileri derecede şeffaf ve hesapverir hale getirerek tersine çevrilebilir.

Toplum, hizmet alamadığı, hesap soramadığı, değiştiremediği yargı gücüne karşı seçimlerde hesap sorabildiği ve değiştirebildiği siyasileri güçlendirmektedir. Siyasiler kontrol altına aldıkları yargıyı iktidarlarını güçlendirmek için kullanmakta; yürütme gücünün hukukla sınırlandırılması giderek zorlaşmaktadır. Siyasallaşan yargının tarafsızlığını da hızlıca yitirmesiyle hukukun üstünlüğü her alanda zayıflamaktadır.

Yargının yürütmeyi hukukun üstünlüğü yoluyla sınırlandırma işlevinin aksadığı şartlarda devasa devlet güçlerini ele geçiren popüler liderlerin hem kendi ülkeleri hem de uluslararası camia için kamu güvenliği tehlikesi haline gelmeleri işten bile değildir.

Dolayısıyla günümüzdeki demokrasi ve hukukun üstünlüğü sorunlarının çözümü yargıdaki hizmet üretimi ve hesapverirlik aksamaları şeklinde ortaya çıkan bu kök sebeple-

rin ortadan kaldırılmasına bağlıdır.

Yargı konusunda tecrübeleriyle mükemmel bir örnek olay niteliği taşıyan Türkiye; aynı zamanda yargının küresel sorunlarına çözümler bulmak, demokrasiyi geliştirmek için mükemmel bir laboratuvar gibidir.

Bizler, Daha İyi Yargı Derneği proje ekibi; Türkiye'nin hukukun üstünlüğü ve yargı sorunlarına çözüm getirmek için bir seri yenilikçi çözüm önerileri geliştirdik. Hukukun üstünlüğünü gerçekleştirmeye tam yetkin, fakat en başta kendisi hukuka tam uyarlı, hesapverir, tam bağımsız olan ve bağımsızlığını savunabilen yenilikçi bir yargı teşkilatı tasarladık. Yargının hizmet üretim kapasitesini artıran, kalitesini geliştiren yenilikçi çözümler geliştirdik. Böylelikle komple yeni ve ileri bir yargı modeli ortaya çıkardık.

Çözümlerimizi bir bütün halinde sunduğumuz bu kitapta, yargının uluslararası alanda ortak sorunlarını özetlemekte; kök sebeplerinin meşruiyet sebebiyle ilgili olduğunu tespit etmekteyiz. Topluma hizmet etmesi için tanınan önemli imtiyazlardan yararlanmasına karşın görevini yerine getiremiyor olmasının yargıya ve işlevine müdahale etmenin temel bahanesi olduğuna inanıyoruz.

Yargının yürütme ve yasama güçlerinden tam anlamıyla ayrılmasını sağlayan yenilikçi önerilerimizin dünya üzerinde bütün yargı güçlerini ve demokrasileri geliştirme kapasitesi taşıdığına inanıyoruz.

Kamuoyunu ve tüm paydaşları aşağıda sıraladığımız yenilikçi çözümleri tartışmaya, geliştirmeye ve üzerinde muta-

bakat oluşturmaya davet ediyoruz.

Yargı Hizmetlerinde Kalite Unsurları

- Yargı teşkilatının temel hedefi, ihtiyaca yeter ve kaliteli hizmet üretilmesi olarak belirlenmiştir.
- Yargı hizmetlerinin kalitesini belirleyen unsurların basit bir tarifi yapılmıştır. Hakim, savcı ve avukatların değişik roller üstlenerek gerçekleştirdiği hizmetin unsurları yargının organ ve unsurlarının hesapverirliğinin sağlanması, faaliyetlerinin değerlendirilmesi için gösterge ve ölçütlerin oluşturulmasına hizmet odaklı temel oluşturulmuştur.
- Böylelikle yargıya karşı yöneltilen siyasi amaçlı eleştiriler, yerini yargı hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik geri bildirimlere bırakacaktır. Bu da yargı hizmetlerinin daimi olarak geliştirmenin önünü açacak; yargının siyasallaşması sorununun ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

Yargı Hizmetleri Üretimini Düzenleyici Kurum: Adalet Yüksek Kurumu

- Yargı organlarının yapısı, teşkilatı ve işleyişi kaliteli yargı hizmeti üretimi odağına alınarak ıslah edilmektedir. Bu amaçla yargı sisteminin merkezinde yer alan düzenleyici bir bağımsız kurum olarak Adalet Yüksek Kurumu ("AYK") oluşturulmaktadır. Kurum, yargı hizmetleri üretimini düzenleyecektir.
- AYK toplumun tüm kesimlerinden paydaşları temsil edecektir. İşlevlerini etkin olarak gösterebileceği sayı-

da ve nitelikte 90 üyeden oluşacaktır. Üyeliklere aday gösterme ve seçme süreçleri hiçbir kişi, kurum veya koalisyonun nüfuz kuramayacağı şekilde, şeffaf, yargı denetimine tabi ve liyakati öne çıkaracak şekilde düzenlenmiştir.

- AYK'nın en önemli görev ve yetkisi yargı bağımsızlığını ve hukukun üstünlüğünü savunmaktır.
- AYK hukuk ve adalet politikalarını, ilkeler ve tercihleri belirleyecek; böylece bütün hukuk mesleklerine kaliteli hizmet üretiminde hedefini belirleyecektir. Yargının bütçe ihtiyacını belirleme, mahkemelerin kurulması ve ülke içinde dağılımı, hizmeti verecek olan yargısal mesleklere kabul, performans değerlendirmesi, disiplin, kariyer ilerlemeleri, meslekten çıkarma gibi konular AYK'nın görev ve yetkileri arasındadır. AYK yargısal meslek kuruluşlarının kararlarının itiraz üzerine denetleyecek ve ülke çapında yeknesaklığı sağlayacak; aynı zamanda meslekler arasında işbirliğini geliştirecek, mesleklerin yetkinliğini geliştirecektir.
- En önemli yenilik ise AYK'nın yargı ile ilgili her türlü işlem ve kararları yargı denetimine açık olması, isteyen herkesin ilgisini ya da menfaatini kanıtlamak zorunda olmaksızın yargısal denetimi işletebilecek olmasıdır. Hali hazırda yargı ile ilgili işlem ve kararlar yargı denetimi dışında küçük bir grubun elinde ve kontrolsüzdür.

Daimî Hukuk Şûrası

- Türklerin “Şûra” geleneğine uygun olarak, Daimî Hu-

kuk Şûrası oluşturulmaktadır. Şûra; yargı hizmetleri sağlayan yargı kurumları, meslek kuruluşları ile sivil toplum paydaşlarının düzenli olarak bir araya geleceği, gelişmeleri, sorunları ve fikirleri tartışacağı geniş katılımlı ve nitelikli bir platformdur. Şûranın tavsiyelerinin AYK başta olmak üzere tüm yargı kuruluşlarına rehberlik etmesi öngörülmektedir.

Tam Bağımsız Yargısal Meslek Kuruluşları

- Yargısal meslekler için, tamamen bağımsız yargısal meslek kuruluşları oluşturulmakta; bu kuruluşlar anayasada yargı bölümü içinde düzenlenerek gerçek yargısal korumaya kavuşturulmaktadır.
- Yargısal meslek kuruluşları; yönetimleri sadece meslek mensuplarından oluşacak, meslek dışından kimse yönetime katılmayacak, etki edemeyecek şekilde oluşturulmuştur. Meslek kuruluşlarının her bir üyesi, organı ve birliği tek başına ve müştereken hukukun üstünlüğü ile yargı bağımsızlığını savunmakla görevli ve yetkili olacaktır.
- Yargısal meslek kuruluşlarının mesleki faaliyetleri ve disiplin işlevleri bölge birlikleri vasıtasıyla bölgelerde yoğunlaştırılmakta, optimum etkinliğe ve verimliliğe ulaştırılmaktadır. Ankarâdaki meslek kuruluşları birlik merkezleri yüksek seviyede temsil odaklı hale getirilmektedir.
- Yargısal meslek kuruluşları üzerinde Adalet Bakanlığı'nın sahip olduğu rol ve yetkiler AYK'ya aktarılmak-

tadır. AYK'nın meslek kuruluşlarının karar ve işlemlerinin itiraz mercii olmasıyla uygulamada yeknesaklık sağlanmakta, yargısal denetimi ise idare mahkemeleri ile Danıştay yerine yargıya ilişkin işlerde özel uzmanlık mahkemesi olan Adalet Yüksek Mahkemesi'ne bırakılmaktadır.

Tam Yargısal Denetim: Adalet Yüksek Mahkemesi

- Yargı teşkilatı, işleyişi ve mensupları ile ilgili olarak yapılan her işlem ve alınan her karar etkin yargısal denetime tabidir. İsteyen herkes yargısal denetimi başlatabilecektir.
- Etkin ve hızlı yargısal denetimi sağlamak için uzman ve özel yargılama usullerine sahip olan Adalet Yüksek Mahkemesi kurulmaktadır. Temyiz mercii Anayasa Mahkemesi'dir. Böylelikle Anayasa Mahkemesi'nin anayasayı koruma işlevi geliştirilmektedir.
- Adalet Yüksek Mahkemesi'nin ve yasama dokunulmazlıkları ve üst düzey kamu yöneticilerinin sorumluluğu ile ilgili hususlarda da yetkili olacaktır. Böylece görev ve yasama dokunulmazlıkları etkinleştirilmekte aynı zamanda soruşturma izinleri ilga edilerek hukukun üstünlüğü güçlendirilmektedir.

Kapasitesi, Bağımsızlığı ve Üyelerinin Tarafsızlığı Güçlendirilmiş Anayasa Mahkemesi

- Anayasa Mahkemesi'nin üye sayısı 15'ten 30'a çıkarılmakta; mahkemenin 3 daire halinde çalışması, 3. dairenin sadece bireysel başvurulara bakması öngörülmektedir.

- Anayasa Mahkemesine yeni atanacak üyeler öncelikle 3. dairede görev yapacak, kıdemli üyeliklerde boşalma oldukça 2. ve 1. dairelere ilerleyecek; böylelikle üye atamalarındaki siyasi saik zayıflayacaktır.
- Anayasa Mahkemesi üyeliklerine aday adaylarının ve adayların belirlenme süreci şeffaflaştırılmakta, seçimlerin liyakate bağlı olması için AYK ön incelemesi getirilmekte, aday gösterme, üye seçme ve atama kararlarının açık ve gerekçeli olması öngörülmektedir. Bütün süreç yargı denetimine tabidir. Bu esaslar en üst temyiz mahkemeleri olan Danıştay ve Yargıtay üyeliklerine seçimlerde de geçerli olacaktır.

Anayasa Korumasının Güçlendirilmesi: Cumhuriyet Başsavcılığı

- Anayasayı ve anayasal düzeni koruma işlevi geliştirmek amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığı kurumu ve işlevleri; Yargıtay Başsavcılığı'ndan ayrılmaktadır.
- Cumhuriyet Başsavcısı ve vekili doğrudan başvuran veya yargısal meslek kuruluşları tarafından gösterilen liyakatli adaylar arasından tam şeffaf, kamuoyunun katılımına açık olarak AYK genel kurulu tarafından seçilecektir. Aday gösterme ve seçim süreci yargı denetimine tabi olacaktır.
- Cumhuriyet Başsavcılığı sadece Adalet Yüksek Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi'nde görülen yasama dokunulmazlıkları, üst düzey kamu görevlileri ile cumhurbaşkanı ve bakanların soruşturulması, siyasi parti-

ler konularında görevli olacaktır.

Optimum Mahkeme Yapılanması, Dağılımı ve Modern Yargılama Usulleri

- Türkiye'deki 3 seviyeli ilk derece, istinaf ve temyiz mahkemeleri yapısı korunmaktadır. İlk derece mahkemeleri 26 kalkınma bölgesi temel alınarak optimum şekilde dağıtılmaktadır. İleri uzmanlığa ve tecrübeye sahip heyet mahkemeleri merkezlerde yoğunlaştırılırken, hızlı müdahale edilmesi gereken, nispeten küçük ve kolay işlere bakan tek hakimli mahkemeler vatandaşın ayağına götürülmektedir.
- Adli hazırlık mahkemeleri kurulmakta halka tek bir hizmet biriminden hizmet verilmesi öngörülmektedir. Uyuşmazlık çözümünde avukatlara daha çok sorumluluk ve yetki verilecektir. Hazırlık mahkemeleri avukatların görevlerini hukuka uygun ve etkin olarak yerine getirmesine yardımcı olacak, suistimalleri önleyecektir. Amaç uyuşmazlıklarda uzlaşma oranını yükseltirken dosyaların mahkemeye intikal edecek dosyaların daha en başında tekemmül etmesini sağlamak, yargılamaların tek celsede ve 3-4 ay gibi kısa sürelerde bitirilmesini sağlamaktır.
- Bütün yargılama usulleri modernleştirilmektedir. İlk çıktığı andan mahkemeye yansıdığı an arasında uyuşmazlığın çözümünü ilgilendiren bilgi ve delillerin dürüstçe, tam ve doğru ifşası zorunluğu getirilmektedir. Böylece uyuşmazlıkların dava öncesinde sulh ve uz-

laşma ile çözülmesi diğer yandan mahkemeye intikal edenlerde dosyaların tam tekemmül etmesi öngörülmektedir. Mahkemelere intikal eden halihazırda ilk derece mahkemelerinde 4-5 sene süren ve davalar; 3-4 ay içinde karara bağlanacak; kararlar olağanüstü yüksek derecede tatmin edici olacaktır.

Hukuk Meslekleri için Yeknesak Kariyer Planı

- Hukuk meslekleri için mahkeme yapılanmasına uyarlı, 3 ana dereceli ve her derece içinde en fazla 3 seviyeli yeknesak bir kariyer planı öngörülmüştür.
- Hukuk mesleklerine kişisel olgunluk, yetkin, bilgili ve tecrübeli kişilerin kabul edilecektir. Adayların; resmi staj, özetmenlik ve yardımcılık aşamalarını geçmeleri, her aşamada objektifliğin sağlandığı yazılı sınav ve mülakatta başarılı olmaları öngörülmüştür. Bu aşamaların hepsinde mesleğin onuruna yakışır ücret ödenecek, çalışma şartları belirlenecektir.
- Böylelikle hakim, savcı ve avukat mesleklerinin birbirlerine paralel ve denk olarak gelişmeleri, gerektiğinde geçiş yapmaları kolaylaştırılmakta; ülkenin insan kaynaklarının ihtiyaca uygun, dinamik ve etkin olarak kullanılması sağlanmaktadır. Amaç, insan kaynaklarını mahkemelerin ihtiyacına uygun olarak geliştirmek ve eşleştirmektir.

Yeni kurulan Adalet Yüksek Kurumu'nun ve Adalet Yüksek Mahkemesi'nin tam bağımsızlığı suretiyle yargı bağımsızlığı en yüksek seviyeye çıkarılmakta, bağımsızlık bütün

yargısal organ ve kurumlara, hizmet birimine ve bireylere yayılarak yargı bağımsızlığının kısıtlanması imkansız hale getirilmektedir.

Hizmet üretimi odaklı, şeffaflık, hesapverirlik, hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı esaslarına uygun olarak tasarlanan Adalet Yüksek Kurumu; yargı gücünü demokratikleştirmekte, meşruiyetine uygun olarak yargının kontrolünü topluma vermektedir. Kurumun üye kompozisyonu dahili veya harici hiç bir kişi, kurum veya grubun kontrol edemeyeceği ve etki edemeyeceği şekilde düzenlenmiştir.

Daimî Hukuk Şurası tüm paydaşların düzenli olarak kendini ifade etme imkanı bulacağı bir platform sağlamakta, AYK'nın yargı hizmetleri üretiminde sağlıklı ve dinamik kararlar almasına imkan sağlamaktadır.

Yargı teşkilatını, organ ve unsurlarını ilgilendiren karar verme, denetim ve temyiz süreçleri 3 – 4 bağımsız kuruma yayılarak yargı bağımsızlığını etkileme olasılığına karşı ilave tedbirler alınmıştır. Yargı ile ilgili her işlem ve kararı yargısal denetime açmak suretiyle yargı organ ve unsurları tam anlamıyla hesapverir hale getirilmekte, Adalet Yüksek Mahkemesi'nin temyiz denetimi Anayasa Mahkemesi'ne verilerek anayasal düzenin korunması etkinleştirilmektedir.

Adalet Yüksek Mahkemesi ve Cumhuriyet Başsavcılığı kurulması üst düzey kamu görevlilerinin hesapverirliğini geliştirecektir. Bir yandan kamu görevlileri daha etkin hukuکی korumaya kavuşturulurken kanun önünde eşitlik ilkesini ihlal eden kovuşturma ön izin şartları ilga edilerek hukukun

üstünlüğü geliştirilecektir. Öte yasama dokunulmazlığının siyasi saiklerle zayıflatılmasına karşı da güçlü bir koruma getirilmiş olacaktır.

Güvenilir ve tam bağımsız bir sistem ile yargı kamuoyunun daha fazla güvenini ve desteğini kazanacaktır. Çağdaş şeffaflık ve hesapverirlik halkın yargının bağımsızlığını, diğer güçlere karşı korumasını sağlayacaktır. Bunların gerçekleştirilmesi ile yargı gücünün tam olarak ayrılığı ve bağımsızlığı sağlanacak, demokrasinin güçler ayrılığı ilkesi önemli derecede güçlenmiş olacaktır.

Önerilen model Türkiye'nin hukukun üstünlüğü ve demokrasi endekslerinde dünyanın en ileri 10-20 ülkesi arasına girmesini sağlayacaktır. Bu ilerlemeler Türkiye'nin uluslararası imajını, yatırımcı güvenini güçlendirecek, doğrudan yatırımları çekecek ve Türkiye'nin değer yaratma ortamını iyileştirecektir.

Böylelikle Türkiye, dünyanın en ileri 10 ila 20 demokrasi ve ekonomisi arasına girecek, ekonomisi gelişecek, kişi başı milli gelir bu günkü 8 bin US\$ civarından kısa sürede 25,000 US\$ seviyesine ve üzerine çıkacaktır.

Daha İyi Yargı Derneği
Proje Ekibi